

**Відступлення Верховного Суду у
складі суддів об'єднаної палати та
палат Касаційного господарського
суду від правових висновків
Верховного Суду у
господарських справах
2020**

Щодо порядку заміни сторони виконавчого провадження

Постанова ВС від 16.10.2018 у справі № 923/151/17

Суд касаційної інстанції, з посиланням на позицію, викладену у постанові ВП ВС від 11.09.2018 у справі N909/968/16, визнав правильними висновки судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для задоволення заяви про заміну стягувача, подану фізичною особою, яка не може бути належним правонаступником кредитодавця у спірних правовідносинах, оскільки з укладенням договорів про відступлення права вимоги за кредитним договором відбулася заміна кредитодавця-банку, який є фінансовою установою, що має право на здійснення операцій з надання фінансових послуг, на фізичну особу, яка не є юридичною особою та фінансовою установою, а тому не може надавати фінансові послуги згідно з положеннями законодавства.

Постанова ОП КГС від 17.01.2020 у справі №916/2286/16

Встановлення обставин, за яких правочин про перехід прав та обов'язків сторони виконавчого провадження до іншої особи може бути визнаний недійсним (оспорюваний) за відсутності оспорення або визнання його недійсним у встановленому законом порядку, не входить у межі дослідження під час розгляду заяви про заміну сторони виконавчого провадження, а тому відповідні обставини не можуть бути підставою для відмови у здійсненні заміни сторони процесу правонаступником, оскільки це суперечитиме презумпції правомірності правочину, визначеному ст.204 ЦК України.
<http://reestr.court.gov.ua/Review/87129078>

Щодо підстав для застосування до боржника відповідальності за договором підряду, у разі порушення строків виконання робіт

Постанова ВС від 20.08.2019
у справі № 910/3554/18

Постанова ОП КГС від 24.01.2020
у справі №910/3362/18

У разі порушення боржником - підрядником, строків виконання окремих видів робіт за договором будівельного підряду, для застосування до боржника відповідальності згідно з нормами абз.3 ч.2 статті 231 ГК України в договорі підряду мають бути погоджені умови як щодо строків виконання окремих видів (етапів) робіт, так і щодо вартості цих робіт. За відсутності погодження сторонами в договорі підряду одночасно цих умов відсутні підстави для застосування до боржника - підрядника вказаних штрафних санкцій згідно з нормами абз.3 ч.2 ст. 231 ГК України.

Відсутність у договорі підряду окремо погоджених строків виконання кожного з видів (етапів) робіт та їх вартості не позбавляє позивача права на застосування до боржника відповідальності передбаченої договором, виходячи з загальної вартості невиконаних робіт та з урахуванням загального терміну їх виконання.
<http://reestr.court.gov.ua/Review/87426643>

Щодо оскарження різних процесуальних документів суду першої інстанції, які є окремими самостійними об'єктами апеляційного оскарження, в одній апеляційній скарзі

Постанова ВС від 23.08.2018
у справі № 908/2189/17

ГПК України не передбачено можливості одночасного перегляду в апеляційному порядку різних за своєю правовою природою процесуальних актів по одній справі, а перегляд конкретного судового рішення має здійснюватися в окремому апеляційному провадженні на підставі окремо поданої апеляційної скарги.

ВС залишено без змін ухвалу суду апеляційної інстанції про повернення апеляційної скарги на підставі п. 2 ч. 5 ст.174 ГПК внаслідок об'єднання в одній скарзі різних процесуальних документів суду першої інстанції, кожен з яких підлягає самостійному апеляційному оскарженню.

<http://reestr.court.gov.ua/Review/76266133>

Постанова ОП КГС від 17.02.2020
у справі №2/118

Частина 5 ст.260 ГПК України не містить підстави для повернення апеляційної скарги внаслідок об'єднання в ній вимог про скасування двох різних процесуальних документів суду першої інстанції, кожен з яких підлягає самостійному апеляційному оскарженню. Тобто окремі самостійні підстави для повернення апеляційної скарги встановлені ч.5 ст.260 ГПК України, перелік яких є вичерпним і не передбачає такої підстави для повернення апеляційної скарги як оскарження в одній апеляційній скарзі рішення та ухвали місцевого господарського суду. Приписи п.2 ч.5 ст.174 ГПК України визначають інші (крім тих, які визначені частиною 4 цієї статті) підстави повернення позовної заяви та підлягають застосуванню виключно судом першої інстанції. <http://reestr.court.gov.ua/Review/87808649>

Щодо обчислення суми штрафу за несвоєчасну доставку вантажу залізницею

Постанови ВС від 27.02.2019 у справі №910/9765/18, від 09.09.2019 у справі №910/14170/18 та від 12.09.2019 у справі №910/10427/18

Постанова ОП КГС від 21.02.2020 у справі №910/1524/19

Сума штрафу за несвоєчасну доставку вантажу залізницею, обчислюється виходячи із загальної суми платежів, сплаченої відправником на користь залізниці та відображеної у графі 34 залізничної накладної.

Розрахунок штрафу в порядку пункту 116 Статуту залізниць України здійснюється у відсотковому співвідношенні від суми провізної плати, зазначеної у графі 31 залізничної накладної, залежно від кількості днів прострочення у доставці вантажу.

<http://reestr.court.gov.ua/Review/87838412>

Щодо перегляду в суді касаційної інстанції постанов апеляційного суду, прийнятих за наслідком перегляду ухвал місцевого суду про визнання чи відмову у визнанні виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню

Постанови ВС від 09.04.2019 у справі №925/2073/13 та від 16.10.2018 у справі №916/1538/16

Ухвала ОП КГС від 21.02.2020 у справі №925/308/13-Г

Можливість перегляду в касаційному порядку постанови апеляційного суду, прийнятої за наслідком апеляційного перегляду нового судового рішення (ухвали) про відмову у задоволенні заяви про визнання наказу суду таким, що не підлягає виконанню.

В суді касаційної інстанції не допускається перегляд постанов апеляційного суду, прийнятих за наслідком перегляду ухвал місцевого суду про визнання чи відмову у визнанні виконавчого документа (яким в даному випадку є наказ суду) таким, що не підлягає виконанню.

<http://reestr.court.gov.ua/Review/88017544>

Щодо перебігу позовної давності у справі про банкрутство при вирішенні спору про визнання недійсним правочину з продажу майна боржника

Постанови Палати КГС ВС від
26.04.2018 у справі
№ 38/5005/5752/2012 та від 22.08.2018
у справі № 04/01/5026/1089/2011

Постанова Палати КГС ВС від
11.02.2020 у справі
№10/5026/995/2012

При вирішенні спорів про визнання недійсними правочинів з продажу майна боржника, з урахуванням норми п.2 ч.1 ст.263 ЦК України, перебіг строку позовної давності зупиняється під час дії мораторію на задоволення вимог кредиторів - з моменту порушення справи про банкрутство.

Норма ч.3 ст.19 Закону про банкрутство, якою передбачено зупинення перебігу позовної давності на період дії мораторію, не поширює свою дію на будь-які інші спори, стороною яких є боржник, що розглядаються у справах про банкрутство, та не застосовується при вирішенні цих спорів як передбачена законом відповідно до п.2 ч.1 ст.263 ЦК України підстава для зупинення перебігу позовної давності у спірних правовідносинах.
<http://reestr.court.gov.ua/Review/88017551>

Щодо моменту виникнення права власності на передане до статутного капіталу ПАТ "Українська залізниця" майно

Постанова КГС ВС від 04.06.2019
у справі №904/4125/18

Постанова ОП КГС від 21.02.2020 у
справі №918/792/18

Право власності на передане до статутного капіталу ПАТ "Українська залізниця" майно виникає з моменту його державної реєстрації.

Невчинення ПАТ "Українська залізниця" дій щодо переоформлення правовстановлюючих документів на об'єкти нерухомого майна, внесені при його створенні до статутного капіталу, не може бути підставою для висновку про відсутність переходу відповідних речових прав до ПАТ "Українська залізниця" від підприємств залізничного транспорту, які мають бути припинені внаслідок такої реорганізації.

<http://reestr.court.gov.ua/Review/88050840>

Щодо перебігу строку позовної давності у позовах про відшкодування збитків (вартості нестачі вантажу), що виникають із залізничних перевезень

Постанова КГС ВС від 24.04.2018
у справі № 905/3245/16

Постанова ОП КГС від 04.03.2020 у
справі №905/487/19

Перебіг шестимісячного строку для пред'явлення позову до перевізника-залізниці починається з часу складання комерційного акту, відповідно до ч.5 ст.315 ГК України.

Шестимісячний термін для пред'явлення даного позову до залізниці має обраховуватись упродовж 6 місяців, після спливу 6-місячного строку, передбаченого для пред'явлення претензії та 3-місячного строку, передбаченого для надання відповіді на претензію, що узгоджується з положеннями ст.315 ГК України та ст.ст. 134,136 Статуту залізниць України, оскільки визначений законом строк, в межах якого особа має право звернутися з позовом до суду, не може поглинатися строком на реалізацію права на досудове врегулювання спору.

<http://reestr.court.gov.ua/Review/88211865>

Щодо позовної давності

Постанови КГС ВС від 04.06.2019 у справі від 24.04.2018 у справі №908/828/17, від 11.09.2018 у справі №904/191/18, від 11.12.2018 у справі №917/100/17, від 11.12.2019 у справі №924/1236/17, від 21.01.2020 у справі №910/2538/19

Постанова ОП КГС від 15.05.2020 у справі №922/1467/19

В разі подання позову з недодержанням правил підсудності і наступного саме закриття провадження у справі, а не відмови або повернення позову, подання такого позову перериває перебіг позовної давності.

Подання позову з недодержанням правил підвідомчості/підсудності (навіть у разі наступного закриття провадження у справі, а не відмови в позові або повернення позову), не перериває перебігу позовної давності.

<http://reestr.court.gov.ua/Review/89321270>

Щодо змісту поняття «стадія продажу майна»

Постанова КГС ВС від 31.07.2019 у справі
№ 922/1787/18

Постанова ВС у складі палати для розгляду
справ про банкрутство КГС від 14.05.2020 у
справі №903/69/18

«Стадія продажу майна розпочинається із моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги), та включає в себе власне електронні торги (в т.ч. повторні, треті), а у разі нереалізації майна на третіх електронних торгах та виявлення стягувачем бажання залишити його за собою, також і процедуру передачі майна стягувачу в рахунок погашення боргу. Враховуючи положення ст.19 ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», дія мораторію на задоволення вимог кредиторів не поширюється на вказані процедури з майном боржника, якщо останнє перебувало на стадії продажу в момент порушення справи про банкрутство».

Правовий аналіз положень ч.3 ст.19 Закону про банкрутство та ст.49 ЗУ «Про іпотеку» свідчить, що зміст поняття «стадія продажу майна» (ч.3 ст.19 Закону про банкрутство) не включає в себе процедуру придбання предмета іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог в рахунок ціни майна (ч.1ст.49 Закону України «Про іпотеку»), оскільки правовим наслідком реалізації іпотекодержателем цього права, визначеного ст.49 Закону України «Про іпотеку», є не продаж йому предмета іпотеки, а припинення забезпеченого іпотекою зобов'язання шляхом заліку вимог в рахунок ціни майна. Таким чином, у такій ситуації, тобто при придбанні у порядку статті 49 Закону України «Про іпотеку» предмета іпотеки іпотекодержателем, який є забезпеченим кредитором у справі про банкрутство, жодного прояву засад конкуренції, характерної для продажу майна в розумінні положень Закону про банкрутство, немає. Відтак, за встановлених судами обставин у цій справі дія мораторію на задоволення вимог кредиторів поширюється на спірні правовідносини, а дії осіб щодо здійснення переходу права власності на спірне майно до стягувача є такими, що суперечать вимогам законодавства. <http://reestr.court.gov.ua/Review/89348440>

Щодо пролонгації договору оренди майна

Постанови КГС ВС від 07.02.2018 у справі №914/433/16, від 06.09.2018 у справі №908/1435/17 та від 09.04.2019 у справі №904/3415/18

Постанова ОП КГС від 15.05.2020 у справі №910/5410/19

Враховуючи положення ст. 11 ЗУ "Про оренду державного та комунального майна" № 2269-ХІІ з 24.05.2011 законодавцем встановлено умову обов'язкового проведення переоцінки об'єкта оренди як підстави для поновлення договору оренди державного та комунального майна, остання оцінка якого є застарілою, оскільки була зроблена більш як три роки тому. Відтак, за висновком, викладеним у вказаних вище постановках, законом прямо передбачено обов'язок здійснення оцінки майна у разі якщо на момент продовження дії договору оренди остання оцінка об'єкта оренди була зроблена більш як три роки перед укладенням договору про продовження дії договору оренди державного майна, що виключає дію загальної норми про автоматичну пролонгацію договору оренди щодо такого об'єкта оренди (ч. 2 ст. 17 Закону України "Про оренду державного та комунального майна").

Підстави пролонгації договорів оренди державного та комунального майна у вигляді так званої "мовчазної згоди" сторін вичерпно врегульовано положеннями ст. 764 ЦК України, ст. 284 ГК України та ч. 2 ст. 17 Закону України "Про оренду державного та комунального майна", а норма ст. 11 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" не є такою, що унеможлиблює "автоматичне" продовження дії договору оренди, оскільки відповідна норма взагалі ніяким чином не регулює питання, пов'язані як із закінченням дії договору оренди, так і з продовженням його дії, тобто спірні правовідносини не є предметом регулювання цієї норми матеріального права. Аналогічна правова позиція викладена у постанові КГС ВС від 20.12.2018 у справі № 910/2822/18 і підстав для відступлення від зазначеного висновку ОП КГС не вбачає. <http://reestr.court.gov.ua/Review/89704699>

Щодо залишення позову без розгляду на підставі ч.4 ст.202 та п.4 ч.1 ст.226 ГПК

Постанова КГС ВС від 12.02.2020 у справі №904/11194/15

Постанова ОП КГС від 05.06.2020 у справі №910/16978/19

Залишення позову без розгляду на підставі п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України можливе лише у випадку, якщо суд викликав позивача у судове засідання і визнав його явку обов'язковою.

Обов'язковими умовами для застосування передбачених ч. 4 ст. 202, п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України процесуальних наслідків неявки позивача у судове засідання є одночасно його належне повідомлення про час і місце судового засідання та відсутність заяви позивача про розгляд справи за його відсутності. Отже, правом на залишення позову без розгляду суд наділений у разі неявки належним чином повідомленого позивача, якщо від нього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і якщо його нез'явлення не перешкоджає розгляду справи.

<http://reestr.court.gov.ua/Review/89810153>

Щодо застосування постанов правління НБУ, якими встановлюються обмеження діяльності банку

Постанови КГС ВС від 14.06.2018 у справі №910/14617/16, від 14.08.2018 у справі №911/924/16, від 27.11.2018 у справі №910/4123/16, від 29.05.2019 у справі №910/939/16, від 12.11.2019 у справі №917/720/18

Постанова ОП КГС від 05.06.2020 у справі №920/653/18

Постанови правління НБУ, якими встановлюється обмеження щодо діяльності банку, віднесеного до категорії проблемного є нормативно-правовими актами з обмеженим доступом, які є обов'язковими до виконання.

Постанова правління НБУ, якою встановлюються обмеження щодо діяльності банку є правовим актом індивідуальної дії, має чітко виражений організаційно-розпорядчий, персоніфікований характер, чинність та юридична сила якого спрямовані передусім на особу, якій він адресований, і породжує конкретні правовідносини, обумовлені ним, зокрема спрямований на реалізацію заходів впливу щодо конкретного проблемного банку, а не стосовно невизначеного кола осіб, та дія його вичерпується одноразовим застосуванням. Отже, така постанова НБУ з огляду на її правову природу не є актом цивільного законодавства у розумінні положень ст.4 ЦК України, у зв'язку з чим підстав для застосування норм статей 203, 215 ЦК України до спірного правочину в контексті невідповідності його зазначеній постанові НБУ як акта законодавства немає.

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/89910800>

Щодо нарахування відсотків річних

Постанова КГС ВС від 15.05.2018 у справі
№922/2213/17

Постанова ОП КГС від 05.06.2020 у справі
№922/3578/18

Можливість стягнення відсотків річних за кожен день неправомірного користування грошовими коштами відповідно до ч.2 ст.625 ЦК України.

Системний аналіз ч.2 ст.536, ч.2 ст.625 та ст. 627 ЦК України дозволяє дійти висновку, що законодавцем не обмежено право сторін визначити у договорі розмір процентів за неправомірне користування чужими грошовими коштами. Однак, диспозитивний характер цих норм у цілому обмежується положенням ч.2 ст.625 ЦК України, яка зазначає про стягнення трьох процентів річних, що має наслідком визначення таких процентів саме у річних, а не будь-яким іншим способом обчислення процентів за умовами договору. Отже, законодавцем передбачено, що договором може бути встановлено інший розмір процентів річних, а не інший спосіб їх обчислення (зокрема, в розмірі певного проценту за кожний день прострочення).

<http://reestr.court.gov.ua/Review/89910829>

Щодо нарахування інфляційних (ст.625 ЦК України)

Постанови КГС ВС від 21.05.2019
у справі №916/2889/13 та від
14.01.2020 у справі №924/532/19

Постанова ОП КГС від 26.06.2020 у
справі №905/21/19

Можливість розрахунку
інфляційних збитків за поточний
період без урахування інфляційної
складової основного боргу за
попередній місяць.

При обчисленні інфляційних збитків за наступний період, до початкової заборгованості включається вартість грошей (боргу), яка визначається з урахуванням індексу інфляції за попередній період. ОП КГС погоджується з методикою розрахунку інфляційних збитків відповідно до ст.625 ЦК України, яка передбачає такий математичний підхід, що дозволяє включення інфляційних збитків попереднього періоду до загальної суми боргу, яка обраховується із застосуванням індексів інфляції, визначених Держстатом України на наступні періоди, без переривання ланцюга розрахунку у випадку зниження інфляції менше 100% (дефляції).

<http://reestr.court.gov.ua/Review/90205663>

Щодо сплати судового збору за подання апеляційних (касаційних) скарг на ухвалу про відмову у задоволенні заяви про винесення додаткового судового рішення

Постанови КГС ВС від 27.09.2019
зі справи № 925/673/18

Постанова ОП КГС від 24.07.2020
№911/4241/15

Судовий збір не справляється за подання апеляційних (касаційних) скарг на ухвалу про відмову у задоволенні заяви про винесення додаткового судового рішення.

Підпунктом 7 п.2 ч.2 статті 4 Закону України «Про судовий збір» передбачено ставку судового збору з апеляційної і касаційної скарг на ухвалу господарського суду у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Положення цієї норми стосується подання апеляційних і касаційних скарг на всі без винятку ухвали господарського суду, які підлягають оскарженню, незалежно від того, чи передбачено цим Законом справляння судового збору за подання тих заяв, за результатами розгляду яких виносяться відповідні ухвали.

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/90566045>

Щодо набуття статусу учасника провадження у справі про банкрутство

Постанови КГС ВС від 18.04.2018 у справі № 922/2362/17, від 02.10.2019 № 910/9535/18, від 17.12.2019 у справі № 01/1494(14-01/1494)

Постанова Палати від 16.07.2020 №910/4475/19

Особа, яка має грошові вимоги до боржника, набуває статусу учасника провадження у справі про банкрутство, а саме кредитора, лише після заявлення у встановленому порядку грошових вимог до боржника. Тільки після цього така особа має процесуальне право на оскарження процесуальних документів у справі про банкрутство.

Особа набуває статусу конкурсного кредитора (сторони, учасника провадження у справі про банкрутство) з повним обсягом процесуальної дієздатності (в тому числі правом оскарження судових рішень) за сукупності таких умов:- подання до господарського суду письмових заяв з вимогами до боржника, а також документів, що їх підтверджують, протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство (ч.1 ст.23 Закону про банкрутство, ч.1 ст.45 КУЗПБ); - розгляд господарським судом заяв конкурсних кредиторів у попередньому засіданні суду (ч.6 ст.23, ст.25 Закону про банкрутство, ч.6 ст.45, ст.47 КУЗПБ); - визнання вимог таких кредиторів, що формалізується у судовому рішенні господарського суду - ухвалі (ч.6 ст.23, ст.25 Закону про банкрутство, ч.6 ст.45, ст.47 КУЗПБ). Ухвала про відкриття провадження у справі про банкрутство має наслідком зміну порядку задоволення вимог заставодержателя майна боржника, у зв'язку з чим є судовим рішенням, яке ухвалено про права та інтереси цієї особи, що надає заставодержателю права заперечувати у підготовчому засіданні відкриття провадження у справі про банкрутство боржника з наділенням у такому разі заставодержателя процесуальними правами учасника у справі про банкрутство - щодо подання клопотань, надання доказів тощо, а відповідно, і процесуальним правом на оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство у розумінні ч.1 ст.254 ГПК України

<http://reestr.court.gov.ua/Review/90743553>

Щодо способу захисту шляхом заявлення вимоги "про зобов'язання укласти договір на умовах запропонованої позивачем редакції договору"

Постанова КГС ВС від 31.10.2019
у справі №916/1134/18

Постанова ОП КГС від 18.09.2020
№916/1423/18

Серед способів захисту, передбачених у ст.16 ЦК України, не зазначено такого способу захисту як зобов'язання особи до укладення відповідних договорів. Обраний позивачем спосіб захисту шляхом заявлення вимоги "про зобов'язання укласти договір на умовах запропонованої редакції договору" є неналежним.

Звернення до суду з вимогою про визнання договору укладеним у наданій позивачем редакції перебуває в межах способу захисту "про встановлення господарських правовідносин" відповідно до абз.11 ч.2 ст.20 та ст.187 ГК України та не вимагає застосування інших способів захисту судом, зокрема, й за ініціативою суду в порядку, визначеному ч.2 ст.5 ГПК України. Відтак, вимогу позивача про зобов'язання укласти договір у певній редакції у випадках, які допускають вирішення таких спорів судом, слід тлумачити як вимогу про визнання укладеним такого договору в судовому порядку у запропонованій позивачем редакції, що не суперечить способам захисту, визначеним п.1 ч.2 ст.16 ЦК України, та відповідає способам захисту, визначеним ст.20 ГК України.
<http://reestr.court.gov.ua/Review/91973220>